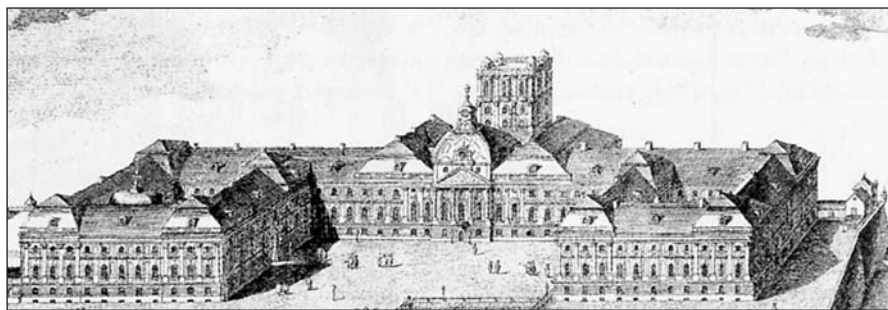

Emlékezés **KEMPELEN FARKAS** *magyar polihisztorra /1734–1804/*

Universitas Palotája (eredetileg a budai királyi palota). Kempelen Farkas építette át az egyetem számára. (Rézkarc: J.E. Mansfeld –F. Richler rajza után)

Az új gondolkozású embereszményt hazánkban Kempelen Farkas feltaláló személye jeleníti meg. Emlékének tisztelettel tartozik a legrégebb magyar egyetem, a tudományegyetem, a latin elnevezéssel induló Institutum Geometricum, későbbi nevén Műegyetem, melyhez a XX. században kapcsolódott a bányá-, kohó-, erdőmérnöki kar, továbbá a mezőgazdasági és állatorvosai kar.

Mária Terézia pénzügyi szakembere, kiváló tanácsadója, Kempelen, azt a feladatot kapta, hogy a Pázmány Péter által 1635-ben alapított nagyszombati egyetemet a Budai várba költöztesse. Nem kétséges ez esetben Kempelen tanácsadó hazánk iránti gondos szerepe. Az egyetemi elhelyezés érdekében Kempelen a budai királyi palotát átépítette, mely „Universitász palota” elnevezéssel került a köztudatba. Kitérő vízhálózással a vári területet és a palota körüli épületek rekonstrukcióját is elindította nagy létszámú építészcsoportjával. Az egyetem értékes műszerait, nagy könyvtárát, egyetemi nyomdáját Kempelen személyes vezetésével dereglyéken, hajón, szekereken költöztették Nagyszombatról a Budai várba. Benépesült a budai várterület ifjúsággal, nagy tekintélyű tanárokkal. Divattá vált Budán letelepedni, ahol elindult a pezsgő, fejlődő szellemi és társadalmi élet. Az ország nagy figyelemmel kísérte a budai elhelyezke-

dést. A tudományegyetem tanácsa pedig 1777-es évszámmal mindennek emlékére művészi metszetű, csaknem fél kilogrammos oklevél pecsételőt készített egyetemi nyomdájának betű-, címermetsző mestereivel.

Az átköltözés az egyetem merev szabályait bizonyos mértékben feloldotta és nemcsak új tanszékeken – gőzerő, mechanika, alkalmazott mathézis, hydro-technika – indult el az oktatás, hanem az elhelyezkedés utáni ötödik évre, 1782-ben létrehozták a tudományegyetem tanárai a Mérnöki Intézetet, hivatalos elnevezéssel latinul a fent említett Institutum Geometricumot (alapítólevelét az Országos Levéltár őrzi). Az 1777. évszámú oklevélpecsét ez időtől két intézmény oklevelét hitelesítette!

Peter Mitterhofer fa írógépe, mely Kempelen korábban készült fa írógép ismerete alapján készült. (Pedroni E. A. gyűjteménye)

egyedi jelenség a világegyetemek történetében, (1275 mérnöki oklevelet hitelesítettek ezzel a pecsételővel). Egy bizonyos, Kempelen Farkas munkásságának a magyar felsőoktatás történetében egészen különleges időszaka jutott.

A kiemelkedő tudós találmányai közül az írógép- konstrukciót szeretném említeni, melyet a világ minden szaklapja első írógépként ismeri el amely valójában az írástörténet fordulópontja, a kézi írás és a gépi írás szimbolikus határvonala. Kempelen 1779-re alkotta meg fából készült írógépét Mária Terézia vak keresztlányja számára. A géppel írt betűk szinte ezerféle kérdésre adnak választ. Ámulatos a géppel írt betűk, számjegyek egymásmellettsége, a sor párhuzamos egyenessége, a betű-, betűköz és sortávolság mértani rendezettsége a teljesen fából készült írógépen. Megható a géppel írt szöveg is „... Talán az ön szemében is megrendül a könny, mialatt első levelemet olvassa, melyet az ön gépével írtam ... Wien den 16. Aug. 1779.” és kézirással az aláírás!

Windisch Károly, Kempelen barátja Bázelen Kempelen Farkas életéről és munkásságáról könyvet adott ki. A történetírónak köszönhető, hogy sok hiteles adat maradt meg tudósunkról. Kempelen fából szerkesztett írógépéről hiteles képet ad a Peter Mitterhofer által később készített írógép, mely azonosul Kempelen írógépével. Az írás gépesítése ha nehezen is indult, annál gyorsabban terjedt a XX. században.

Az eleinte negyedkiló aranyat érő írógép végül is sorozatgyártás révén vált elérhetővé és elsősorban az egyetemek útján terjedt el gyorsan és vált népszerűvé. Magyarországon 1889-ben (igen korai idő ez!) volt „gyorsasági gépiíró verseny”, új írógépszakok alakultak a középiskolákban és új „kopogatói”, meg „írógép műszerészi” állások születtek.

Pedroni Emma Anna
művészettörténész